№ 27 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 24 **1898** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 24 № 27

ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՅ **1898** ԹՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(26-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՓԵՏՐՎԱՐԻՑ «ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ՏՕՆ ԵՒ ՏՕՆԵՐԻՆ ՅԱՋՈՐԴ ՕՐԵՐԻՑ

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական կրթութեան գործը Ռուսաստանում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայոց ներկայացումները Բագւում. Նամակ Մօսկվայից. Նամակ Վաղարշապատից. Նամակներ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Մամուլը և Զօլայի դատապարտութիւնը. Բ. Դրան նոր չրջաբերականները. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Բօլգարիայից.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

—

Մօսկվայի ուսումնարանական շրջանի նախկին հոգաբարձու Ն. Բօգօլեպօվի ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր նշանակվելը առիթ է տուել ռուսաց մամուլի առաջադէմ մասին նորից զբաղվել ժողովրդական կրթութեան հարցով և նրա այժմեան ցաւալի վիճակով: Լայնատարած Ռուսաստանը վերջին տարիները տնտեսական շատ ծանր ճգնաժամեր կրեց: Բոլոր այն հետազօտութիւնները, որոնք կատարվեցին այդ ճգնաժամերի բուն պատճառները իմանալու և նրանց դէմ դարման գտնելու համար, պարզ կերպով ապացուցին, որ մի պատճառ միայն կայ.—ժողովրդական կրթութեան ցաւալի վիճակը, և միայն մի դարման՝ ժողովրդի մէջ լայն կերպով լուսաւորութիւնը տարածելու անհրաժեշտութիւնը: Բայց բոլոր հետազօտողների ընդհանուր համոզմունքը այն է, որ ժողովրդական լուսաւորութիւնը, ընդհանուր և տեխնիկական կրթութիւնը միայն կարող են փրկել Ռուսաստանը այն ծանր կրիզիսներից, որոնց նա ենթարկվում է շարունակ: Միայն կրթութիւնը կարող է բարձրացնել Ռուսաստանի արդիւնաբերութիւնը և վաճառականութիւնը, զարգացնել երկրագործութիւնը այնպէս, որ նա կարող լինի մրցել արտասահմանի հետ. միայն նա կարող է թմրութեան և անշարժութեան կապանքները փշրել:

Անհերքելի իրողութիւն է, որ կառավարութեան բոլոր ռէֆօրմները, օրէնսդրական և վարչական բարեփոխութիւնները խորտակվում են մի անսասան ժայռի դէմ.—ազգաբնակութեան համատարած տգիտութեան և անգրագիտութեան դէմ: Եւ չը նայելով, որ ռուս հասարակութեան առաջադէմ և մտածող մասը խաչակրաց արշաւանք է յայտարարել անգրագիտութեան դէմ, չը նայելով որ կառավարութիւնը ամեն տարի մեծացնում է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան բիւջէտը, բայց դարձեալ համատարած տգիտութեան և անգրագիտութեան խաւարը անթափանցելի է մնում: Դրա պատճառն այն է, որ պետութիւնը չէ կարողանում բաց թողնել մի այնպիսի մեծ գումար, որը իսկապէս հարկաւոր է այդպիսի մեծ և վեհ նպատակի համար: Եւ եթէ ի նկատի ունենանք, որ պետական 1,300 միլիօն րուբլի բիւջէտից ժողովրդական լուսաւորութեան գործի վրա ծախսվում է միայն 28 միլիօն և այս տարի հնարաւոր է եղել այդ գումարի վրա աւելացնել միայն 900 հազար րուբլի,—մենք կը տեսնենք, որ այդ գումարը շատ և շատ չնչին է 126 միլիօն ազգաբնակութիւն ունեցող Ռուսաստանի մէջ գրագիտութիւն և կրթութիւն տարածելու համար:

Պարզ է, որ այդ կողմից ժողովրդական լուսաւորութեան նոր մինիստրի առաջ մեծ և պատասխանատու գործ կայ կատարելու, հերթական խնդիրների մէջ ամենակարեւորը՝ ընդհանուր և պարտադիր ուսման հարցն է, միակ միջոցը, որով կարելի է գրագիտութիւն տարածել Ռուսաստանում և ժողովրդին «հոգեւոր սընունդ» տալ: Եւ եթէ ընդհանուր պարտադիր ուսումը դժուար է միանգամից մըտցնել, կարելի է մտցնել և տարածել յաջորդաբար, առաջ մի նահանգում, յետոյ միւսում և այդպէս աստիճանաբար: Կառավարութեան օգնութեան կը հասնեն և զանազան հիմնարկութիւնները, կրթական հաստատութիւնները, քաղաքային վարչութիւնները և այդ բոլորի միահամուռ և համերաշխ ջանքերով ժողովրդական լուսաւորութեան գործը կարող է զգալի կերպով առաջանալ՝ հեռացնելով տգիտութեան սոսկալի խաւարը, որ այժմ կատարեալ թշուառութեան է հասցրել միլիօնաւոր ազգաբնակութիւնը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԲԱԳՒՈՒՄ

—

Փետրվարի 10-ին, „Ղարաբաղի Աստղագէտը կամ Շուշու բերդի հիմնարկութիւնը", դրամա 5 գործող. և 6 պատկերով, հեղ. Պլատօն Զուբօվի, փոխադրութիւն Սարգսեանի և Ա. Վրոյրի:

«Ղարաբաղի Աստղագէտի» նիւթը վերին աստիճանի եղերական է, բայց լաւ չէ մշակված և այդ պատճառով գեղարուեստական նշանակութիւն չէ կարող ունենալ. նրա նշանակութիւնը կարող է լինել միայն ժամանակագրական-պատմական. բայց այդ կողմից էլ երկը խոր դիտողութեան արդիւնք չէ: Հեղինակը չօշափում է հայկական անկախութեան վերջին փշուրների վերջին երերանքը և այդ նշանաւոր վայրկեանը չէ կարողացել լուսաբանել: Ամենից լաւ ապացոյցը հանգոյցն է, որ չափազանց չինծու է և չէ կարող համարվել իսկապէս տեղի ունեցած պատմական դրամայի պատճառ: Մի հայ իշխանազն հրաժարվում է մի ուրիշ հայ իշխանի դստեր հետ ամուսնանալուց, որովհետև գաղտնի կապ ունի մի ինչ որ թափառական ջիւանչիրցու (թուրք) աղջկայ հետ, որից զաւակներ ունի: Նա կանգ չէ առնում այդ քայլի առաջ, չը նայելով որ այդ պատճառով երկու մելիքութիւնների մէջ արիւնահեղ պատերազմ կարող է սկըսվել: Բացի այդ, նոյն հանգոյցը կատարվող դրամայի—մելիքութիւնների իսկական ընդհարման պատճառ լինել չէր կարող և այն վերին աստիճանի կարեւոր հանգամանքի շնորհիւ, որ նշանածին մերժող իշխանազնի հետ համախոհ չէ նրա հօրեղբայրը՝ տիրող մելիքը,—մի հանգամանք, որ կարող էր միանգամայն բաւարարութիւն տալ միւս կողմին և ընդհարման առաջն առնել: Այդ խոչընդոտի առաջը հեղինակը առնում է չինծու դէպքով, երկու մելիքների խօսակցութիւնը փոխադարձ վիրաւորանքի աստիճանին հասցնելով: Եւ պատերազմ սկսվում է երկու մելիքների մէջ, իբրև թէ այդ տեսակ պատճառից առաջ գալով: Պարզ է, որ հեղինակը մելիքների մէջ կատարվող կործանարար պատերազմի պատճառները լաւ չէ ուսումնասիրել: Երկրի իշխանութեան պառակտումը և դրանից առաջացած փոխադարձ մրցութիւնը տիրապետութեան և գերիշխանութեան համար, հողային վէճեր և տոհմային վրէժխնդրութիւն, ահա ինչ ֆակտորներ էին գործում և դրամաներ ստեղծում Ղարաբաղի պատմական կեանքում, որը, բացի դըրանից, ենթակայ էր մի անպայման գերիշխող և աւերիչ ֆակտօրի ազդեցութեան, որը թիւրքթաթարական ազգերի հօսանք է անուանվում,—մի զարհուրելի ույժ, որ պարսիկ—հայկական դիմադրող զօրութեան լուծումից յետոյ ողողեց արևմտեան Ասիան և հեղինակի չօշափած ժամանակը հայ երկրներում ոչնչացրել էր ոչ թէ միայն անկախութեան վերջին նշանները, այլ փոխել էր նոյն իսկ էտնօգրաֆիան: Այդ ույժը, ինչպէս boa strinctor, օղակ օղակ փաթաթել էր և Ղարաբաղը, որ նա վերջ ի վերջոյ պիտի խեղդէր իր օղակների մէջ: Այդ աւերիչ ույժը, երբեմն-երբեմն այս կամ այն հանգամանքի պատճառով, ցնցվում է նորից և վերսկսում իր նախկին քայքայիչ գործունէութիւնը: Ահա այդ տեսակ վայրկեան է դարձրել Պլատօն Զուբօվ իր երկի նիւթը—երբ մի աւանտիւրիստին (Փանահ խան) աջողվում է նորից զարթեցնել boa-ն: Եւ ինչպէս առհասարակ լինում է մի ազգի դըժբաղդութեան ժամանակ, արտաքին աւերող ույժը զարթեցնում է ներքին աւերող ույժ, որ յոյս ունենալով թէ իրան կը խնայեն կամ թէ ընդհանուր դժբաղդութիւնից կարող է ինքն օգտվել, արագացնում է հարուածը, մի հարուած, որ վերջ ի վերջոյ խորտակում է բոլորին: Նոր Վասակ է հանդիսանում վերոյիշեալ կրիտիքական պատմական վայրկեանում Մէլիք Շահնազարը, մէկը այն հրէշներից, որոնց առաջ Արցախ-Սիւնիքը պարծում էր ընդհանուր հայրենիքին, իսկ յետոյ, երբ ընդհանուր հայրենիքը այլ ևս գոյութիւն չունէր, սկսեց պարզևել իրան: Բայց Պլատօն Զուբօվ այնքան խոր արևելագէտ չէ եղել, որ չեշտէր պատմական վայրկեանի ամենաէական գծերը և այնպիսի գեղարուեստական ույժ չէ եղել, որ վերարտադրէր իսկական պատմական

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԲՕԼԳԱՐԻԱՅԻՑ

—

Վառնա, փետրվարի 10-ին

Վերջապէս Վեհափառ Հայրապետը մի կոնդակ է ուղարկել Ամերիկա այնտեղի բարձրաստիճան լուսաւորչական կղերին, որ ազգային գործերի և խնդիրների մէջ հայ-աւետարանականներն էլ կարող են մասնակցել: Վերջապէս, վերջապէս: Ex oriente lux! Այսուհետև յուսանք, որ «խղճի կապանք, տարագրին տագնապք, չքանան չարիք»: Հազար անգամ կրկնեցինք, որ մենք, աւետարանական հայերս էլ, հոգով հայ ենք, արիւնով հայ ենք, զգացումով հայ ենք, ոսկորներս, կաշիներս, երեսներս, դէմքերներս հայ է և ուզում ենք հայ մնալ, և եթէ չուզենք էլ, դարձեալ հայ պիտի մնանք, որովհետև Աստուած մեզ հայ է ստեղծել: Բայց մի քանի ընդդիմադիրներ չարեր չէին ուզում լսել անգամ այդ խօսքերը և յաւէտ վիրաւորել կամենալով, սնդում էին. «Չէ, չէ, դուք լեմսա էք»: Մի տգէտի ասած այդ տգէտ խօսքը չարամիտ ընդդիմադիրները ուզեցին իրանց հազարաւոր հարազատ եղբայրներին կպցնել: Բայց իզուր: Իրանց համար առանձին և լուսաւորչականներից զատ աղօթող բողոքական հայերի արիւնը վերջին կոտորածների ժամանակ իրանց լուսաւորչական եղբայրների արիւնի հետ միասին խառնվեց, և բոլոր աղէտները եթէ ոչ աւելի, բայց գոնէ ոչ նուազ կերպով քաշեցին:

Առանց մեծապարծութեան կասենք, որ կոտորածները պատահելուց յետոյ հայ-աւետարանականները չը զլացան ամեն մէկը որչափ կարող էր՝ թէ դրամով, թէ լրագիրներում գրելով, թէ հրապարակով խօսելով, թէ անմիջապէս կարօտեալներին խնամելով ծառայել մեր տառապեալ հայ եղբայրներին: Ես չը գիտեմ թէ ուրիշ բողոքական հայեր այս դառն ժամանակին ամեն մէկը ինչ ծառայութիւն ունի արած, բայց իմ իմացածներից մի քանիսը աւելորդ չեմ համարում յիշել. մէկը, Միհրան Բաղդասարեան, Սալմաստ մի որբանոց է բացել, դոկտոր Լէպսիուսի օգնութեամբ, իսկ նրա մեծ եղբայր Գրիգորը, որ 25 տարուց ի վեր Բրուսա քաղաքում 50 հայ մանուկներով մի որբանոց էր պահում, այս դէպքերի ժամանակ 100-ն է պահում: Մի բազուեցի հայ-աւետարանական - ոմանցից լեմսա անուանված մէկը—անյայտ կերպով մի մեծ գումար ուղարկեց ինձ և ես 4 ամիս շարունակ հարիւր որբերի և այրիների օրական հաց բաժանեցի Վառնա քաղաքում: Ես ինքս ունեւոր չեմ, որ փողով օգնեմ, բայց երբ լսեցի ազգիս ցաւերը, անձամբ Գերմանիա գնալով, թէ Բերլինում, թէ ուրիշ մեծ-մեծ քաղաքներում հրապարակով խօսեցի հայերի քաշած աղէտների մասին և ջանացի, իմ կարողութեան չափ, այդ ազգի մէջ գոյացած սխալ գաղափարները ուղղել: Դարձեալ մեծապարծութիւն չէ ասածս, աղաչանքով ներկայացայ Գերմանիայի կայսրուհուն, պաղատելով որ իր վեհափառ ամուսնու մօտ բարեխօսէ: Կարող եմ ասել, որ իմ աշխատասիրութիւններս ապարդիւն չեղան: Այսքանը կասեմ, որ Բերլինում և Ֆրանկֆուրտում մի-մի ընկերութիւն կազմվեցան, որոնք մինչև այժմ մէկ միլիօնից աւելի մարկ են ժողովել, ուղարկել մեծ մասը Հայաստան, և 100,000-ից աւելի էլ իմ ձեռքս է յանձնվել Բօլգարիայի գաղթականներին օգնելու համար:

Օգնել ենք և օգնում ենք տակաւին: 60 սընդուկ գործածված հանդերձ ենք տուացել այստեղ և խեղճին բաժանել: 4 տուն եմ վարձու բռնել 7000 ֆրանկի և ամենքն էլ գործով լի են: Մի ատաղձագործարան ունեմ մի վարպետով և 7 աշակերտով, մի թիթեղագործարան՝ նոյնպէս մի վարպետով ու 7 աշակերտով, մի գորգի գործարան, և մի հայկական ձեռագործների սալոն, ուր մինչև այժմ 70 կանայք են աշխատում, և ինչ հրաշալի գեղեցիկ բաներ չէ լինում: Սրանց այս ձեռագործները կարող են ամենամեծ սալօնների չքեղ զարդերը լինել: Հրաշալի ասեղնագործութիւններ, ամենափոքրիկ և գողտրիկ բաներից սկսած մինչև ամենախոշոր զարդեր (draperie, portier և այլն), հագուստներ, թաշկինակներ, սեղանի փռոցներ և այլն: Բերլինում, Ֆրանկֆուրտում, Շտուտգարտում, Ցիւրիխում, ուր այսպիսի բաներ շատ և շատ կան, մեր ուղարկած հայկական ձեռագործները լաւ «բազարով» ծախվեցին: Շատ կուզէինք մի փոքր հանդէս չինել մեր ձեռագործներից Կովկասի քաղաքներից մէկում. նպատակը ամեն կողմից լաւ է. նախ՝ որ մեր հայերը իրանք կը տեսնեն թէ հայ կինը ինչ նուրբ բաներ կարող է ստեղծել. երկրորդ՝ որ օտարները տեսնեն հայի ջանասիրութիւնը և ընդունակութիւնը. պէտք է ի նկատի ունենալ, որ այս գեղեցիկ գործերը արհեստանոցներում չեն չինվում, այլ տներում: Յոյս ունեմ, որ մեր ազգայինները մեր վնասը չուզեն, այլ մեր այդ լաւ ապրանքները—2000 րուբլուց շատ չէ—ծախու կառնեն և բացի դրանից, մեզ դեռ ուրիշ բաներ էլ կը պատուիրեն: Բոլորովին կասկած չունենք, որ այս ժիր ու ճարպիկ կանանցից կը կանչեն Թիֆլիս, Բագու, Շուշի, Երևան, Ալէքսանդրօպօլ և այլ տեղեր՝ այդ ազնիւ արհեստները մեր կովկասաբնակ հայերի մէջ տարածելու: Մեծ յոյս ունենք, որ

ողբերգութիւնը իր ամբողջ զարհուրեցնող գորութեամբ: Նա աւելի կանգ է առել բաւական չափ միամիտ ռոմանտիքական հանգոյցի վրա: Չը նայելով այդ բոլորին, երկը զուրկ չէ հետաքրքրութիւնից և ցոյց է տալիս հեղինակի կողմից ծանօթութիւն տեղական կեանքի կարևոր պայմանների հետ: Նրան ամենից շատ աջողվել է գլխաւոր տիպը—Ղարաբաղի Աստղագէտը, Փանահ խանից յետոյ երկրորդ աւանտիւրիստը: Արևելքում կոպիտ ոյժից յետոյ կայ մի ուրիշ զօրութիւն—սնոտիապաշտութիւնը. Հասանը հարստահարում է կեանքի այդ կողմը:

Ներկայացումը միջակ անցաւ. աչքի էր ընկնում իր խաղով այդ օրվայ բենեֆիցիանտը—պ. Վրոյրը՝ Աստղագէտի դերում: Այնպէս ճշգրիտ թիւրք աւանտիւրիստի տիպը կարող էր ներկայացնել միայն նա, ով մեծացել է նոյն կեանքի և նոյն պայմանների մէջ: Լաւ էր նմանապէս պ. Աբէլեանը՝ Մէլիք-Բէգլարի դերում: Ներկայացումը սաստիկ կաղում էր դեկորացիայի և գործող անձինքների զգեստների կողմից: Ս.

ՆԱՄԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

Փետրվարի 14-ին

Հինգշաբթի, փետրվարի 12-ին, այստեղի «Էրմիտաժ» թատրոնում տեղի ունեցաւ դրամատիկական-երաժշտական երեկոյթ յօգուտ Մոսկվայի համալսարանի չքաւոր հայ ուսանողների: Սիրողները խաղացին Հ. Զուդերմանի «Morituri» ընդհանուր խորագրով հրատարակված մի շարք գրուածքներից, «Ֆրիցխէն» դրաման, թարգմ. Ա. Ծատուրեանի, և Պարոնեանի «Բաղդասար աղբարը»: Առաջինի մասին հետևեալը կարելի է ասել. թէև դերերը բաւական աջող էին բաժանված, բայց այն հանգամանքը, որ հասարակութիւնը միանգամից լաւ չը կարողացաւ ըմբռնել այդ պիէսի բարդ իմաստը (որը միանգամայն պարզ կը լինի, եթէ ի նկատի առնվի «Morituri» խորագիրը), շատ նսեմացրեց դերակատարների աջողութիւնը: Մեր կարծիքով, դերանցից մի քանիսը նոյն իսկ գեղարուեստաբար կատարեցին իրանց դերերը, օրինակ, ուսանող Յ. Ձմշկեան, որը խաղում էր պիէսի հերոս Ֆրիցխէնի դերը: Չենք կարող թագցնել մեր ուրախութիւնը՝ լսելով որ պարոնը մտադիր է, վերջացնելով իր ուսումը համալսարանի իրաւաբանական բաժնում, նուիրել իրան հայկական բեմին. այդ իսկ պատճառով նա արդէն սկսել է պատրաստվել այստեղի կայսերական թատրոնի մի յայտնի դերասանի մօտ: Ի սրտէ ցանկանում ենք պարոնին աջողութիւն և եռանդ մարտնչելու այն բոլոր խոչընդոտների դէմ, որոնցով լի է դէպի հայկական բեմը տանող ճանապարհը:

Միւս դերակատարներից աչքի էր ընկնում օր. Շ. Քալանթարեան, որը իր խելացի ու նուրբ խաղով մեծ տպաւորութիւն գործեց հասարակութեան վրա ու միաժամանակ ստիպեց նրան մոռանալ, որ բեմի վրա հասարակ սիրողներ են:

«Բաղդասար աղբարը» շատ աջող անցաւ: Պ. Զարբխեան՝ Բաղդասարի դերում, պ. Ձմշկեան՝ Օգսէն էֆէնդիի դերում ու պ. Գէորգեան՝ դատաւոր Մելքոնի դերում բուռն ծափահարութիւնների արժանացան: Հարկաւոր է խոստովանել, որ միւս դերակատարներն էլ, բարեխղճաբար վերաբերվելով դէպի իրանց դերերը, շատ նպաստեցին պիէսի աջողութեանը: Ամբողջ խումբը մի քանի անգամ բեմ կանչվեց:

Ներկայացումից յետոյ ռուս ու հայ օրիորդներից և ուսանողներից կազմակերպված խումբը երգեց «Ձիմ վզին», «Տուր ձեռքդ» և «Զէյթունցիների մարշ» երգերը: Վերջինը Մոսկվայում մեծ ժողովրդականութիւն է ստացել և համարեա բոլոր ուսանողական երեկոյթներում երգվում է: Վերջը դրվեց մի երաժշտական պատկեր՝ «Շուշանիկի և ծերունի հրաժեշտը»: Բեմը ներկայացնում էր մի հին ամրոց անտառի խորքում, լուսաւորված առաւօտեան արշալուսով: Քարի վրա նըստած երգում է ծերուկը՝ երգիչ պ. Վարդիկեանը, մի շատ տխուր մեղեդի. դուրս է գալիս Շուշանիկը պատմական զգեստով (օր. Ս. Զանուսեան) և պատասխանում է նրան մի նոյնանման մեղեդիայով, որից յետոյ խումբը բեմի ետևից երգում է «Էր հեռանաս» երգը, և այդ գեղեցիկ պատկերը չքանում է: Երգեցողութեան ժամանակ հայ ուսանողներից կազմված փոքրիկ երաժշտական խումբը շարունակ նուագում էր, այնպէս որ ամբողջ պատկերը օպերայի տպաւորութիւն էր թողնում:

Մուտքի կողմից երեկոյթը բաւական աջող էր. թէև մեր ֆինանսական տուղերը (կրկին ստիպված ենք դրանից անունը տալ, թէպէտ, ինչպէս ասում են, արդէն «զահլա է տարել») բացակայ էին: Զարմանալի մարդիկ են յիրաւի, ոչնչով չէ կարելի հանել դրանց իրանց թմրութիւնից և ստիպել գէթ մէկ անգամ, թէկուզ իրանց զուարճութեան համար, բանալ հաստ դըրպանների բերանը. տարեկան մէկ անգամ միայն հնարաւորութիւն ունեն լսել բեմից մայրենի լեզուն, բայց այդ էլ են արհամարհում: Ենթադրենք, որ մինչև հիմա խաղացվում էին Սունդուկեանի կօմեդիաները և դրանք վախենում էին այդ հայելիների մէջ տեսնել իրանց այլանդակ պատկերները, բայց չէ՞ որ այս անգամ դրանց խնայել էին: Վատ լեզուները ասում են, որ այստեղի հայ ինտելիգենտ վաչխառուներից մէկը, ուսանողների ձեռքից ազատվելու համար, փախել է ու ապրում է քաղաքից դուրս սեփական չքեղ տան մէջ, ընդունելով միայն քահանաներին, որոնք նրան ինդուլգենցիաներ են վաճառում. եթէ այդ ճիշդ է, հարկաւոր է առաջարկել ուսանողներին հանգիստ թողնել խեղճ մարդկանց և չը վրդովել նրանց անոյշ նիրհը:

Լ. Նազարեանց

ՆԱՄԱԿ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

Փետրվարի 14-ին

Թէ որքան է մտածում Էջմիածնի սինօդը վանքի տնտեսական քայքայված վիճակը բարելաւելու մասին և օգնութեան հասնելու իր առաւել ևս քայքայված ժողովրդի դառն վիճակին, անթիւ օրինակներից յիշենք միայն մէկը, որ արժանի է առանձին ուշադրութեան և որ այսօր շատերի խօսակցութեան նիւթ է դարձել այստեղ: Մի երկու ամիս սրանից առաջ գիւղատնտես պ. Գ. Նաւասարդեան, ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ ջրի սակաւութեան պատճառով վանքապատկան հողերից հազարաւոր դեսեատին տարածութիւն անմշակ ընկած է և մինչև այժմ ոչ մի կօպէկի օգուտ չէ բերել ոչ վանքին և ոչ էլ ժողովրդին, խնդրում է սինօդից 10 տարվայ ժամանակով մի քանի դեսեատին հող, որ իր ծախսով փորձէ այնպիսի բոյսեր ու ծառեր բուսցնել, որոնք կարող են աճել առանց ոռոգման, խոստանալով՝ աջող դէպքում վճարել վանքի սահմանած տուրքը, իսկ անաջող դէպքում՝ հողը կրկին վերադարձնել վանքին: Եթէ մի ուրիշը լինէր սինօդի տեղ, ոչ միայն ուրախութեամբ կը համաձայնվէր պ. Նաւասարդեանի առաջարկութեանը, այլ և տարեկան մի որոշ գումար էլ կը դնէր նրա տրամադրութեան տակ, յոյս ունենալով, որ աջող դէպքում հարիւրապատիկը կը ստանայ իր հողերից. բայց սինօդը, ըստ իր սովորութեան, ամիսներ ձգձգելուց յետոյ, վնասակար է համարում պ. Նաւասարդեանի առաջարկութիւնը և մերժում է նրան, առանց ուշադրութեան առնելու, որ այդ հողերից վանքը ոչ մի օգուտ չէ ստանում և եթէ պ. Նաւասարդեանի փորձերը աջող ապացոյ ունենան, վանքը կը ստանայ իր անմշակ հողերից տարեկան առնուազը 20—30 հազար րուբլի արդիւնք, իսկ ժողովուրդը, որ հողի պակասութեան պատճառով սնանկացած է այժմ, կը ստանայ նրա տասնապատիկը: Այո, ժողովրդի մշակած և պարարտացրած վարելահողերը կարելի է խլել գիւղացու ձեռքից և տալ տուն չինելու այնպիսի անձանց, որոնք վաղարշապատցի չեն և ոչ էլ կարօտ տուն ունենալու, իսկ անմշակ և մինչև այժմ անգործ մնացած հողը անկարելի և վնասակար է տալ մի մասնագէտի՝ առանց ռոգման փորձեր անելու համար: Շատ պարզ է, որ այսպիսի պայմաններում թէ վանքը կաղքատանայ և թէ նրա ժողովուրդը:

Անցեալ կիրակի Վաղարշապատի ս. Աստուածածնի եկեղեցում նշանակված էր ծխականների ժողով՝ հանգուցեալ Խ. Շահոյեանի տեղ ընտրելու նոր երէցփոխան: 8—900 ծխականներից հրաւիրված էին միայն 40—50 հոգի: Սակայն ժողովին ներկայ էին մօտաւորապէս 200 ծխականներ, մի թիւ, որ մեզանում առաջին անգամն ենք տեսնում երէցփոխ ընտրելու ժամանակ: Սեղանի շուրջը բռնել էին տեղիս իշխանները (?) և, յիրաւի, սպասում էին անցեալ տարիների խաղը այս տարի ևս խաղալ՝ ընտրելով իրանց միջից մի երէցփոխ և ստիպելով միւսներին համաձայնվել իրանց հետ. բայց ի զուր. դեռ ժողովը չը բացված, ժողովականներից շատերը բողոք յայտնեցին գործակալ քահանայի անկանոն վարմունքի դէմ և պահանջեցին քահանաների միջոցով հրաւիրել ժողովի բոլոր ծխականներին: Ժողովականների այս արդար պահանջը բորբոքեց թէ գործակալ հօրը և թէ իշխաններին, որոնք, գուցէ, ոչ մի անգամ այսպիսի անաջողութեան չէին հանդիպել, որպէս այդ օրը: Սակայն ժողովը չը կայացաւ և առանց երէցփոխ ընտրելու ցրվեցին իրանց տները:

Ա. Օհանջանեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(Հեռագրներով)

Մօնպէլիէ, փետրվարի 21-ին

Շնորհաւորում ենք «Մշակի» ամենօրեայ դառնալը:

Հայ ուսանողներ

—

Կիև, փետրվարի 22-ին

Շնորհաւորում ենք «Մշակի» քսան և հինգ ամեակը, անկեղծ ուրախ ենք ամենօրեայ հրատարակութեան համար: Կեցցէ «Մշակը» և անմահ հիմնադրի յիշատակը:

Ուսանողներ՝ Մէլիք-Օհանջանեանց, Միրզայեանց, Նուաէ:

(Պոստով)

Աստրախան, փետրվարի 10-ին

«Մշակի» քսանհինգամեայ գործունէութիւնը և ամենօրեայ դառնալը համարելով մի փառաւոր յաղթանակ մտքի և հայ մամուլի ասպարէզում, սրտանց շնորհաւորում ենք այդ առիթով, ցանկութիւն յայտնելով, որ նա դեռ շատ երկար տարիներ, շատ քսանեհինգամեակներ անցնել ընթանայ իր անմոռանալի հիմնադրի բարձրացրած դրօշակի տակ: Ցանկանում ենք յարգելի խմբագրութեան տրամադրութեանը 120 րուբլի գումար «Մշակի» օրինակները տարածելու: Թող մեր այս չնչին նուէրը լինի մի տերևիկ այն բազմաթիւ պսակների, որոնք զարդարեցին տաղանդաւոր հիմնադրի ճակատը և պիտի զարդարեն նրա կենդանի գործը—«Մշակը»:

Գէորգ քահանայ Մկրտումեանց, Թ. Մարգարեանց, Թ. Փանեանց, Բ. Մելիկենցեանց, Մ. Փանեանց, Ա. Զ. Աֆթանդիլեանց, Ա. Ադամեանց, Աննա Թէլեթեան, Մկրտիչ Թէլեթեան, Աննա Սուրաբէգեան, Յովհաննէս Սարգսեան Աւագեանց, Կարապետ Կուզնեցեան, Գէորգ Ցաքրիկանթեանց, Մարգար Յովհաննէսեանց, Եղիսաբէթ Յովհաննէսեան Աւագեան, Յովակիմ Փարեմուզեանց, Միքայէլ Թէմուրազեանց, Յովհաննէս Գասպարեանց, Ա. Մամաջանեանց, Ն. Սողոմոնեանց, Մ. Հախվերդեանց, Յարութիւն քահանայ Եաղուբեանց, Ներսէս քահանայ Իլիազեանց, Յարութիւն Զաքարեանց, Սարգիս Գանջումեանց, Աղէքսանդր Եաղուբեանց, տիկին Հ. Առստամեանց, Յակոբ Գրանիշչիկեանց, Գէորգ Բօրօզինեանց, Դաւիթ Եղեան, Գաբրիէլ Սարգսեան, Օր. Մարիամ Վարագեանց, Պօղոս Ամիրեանց:

—

Վաղարշապատ, փետրվարի 8-ին

Թոյլ տուէք բոլոր սրտից շնորհաւորել «Մշակի» 25-ամեայ գոյութիւնը և նրա ամենօրեայ դառնալը, ցանկանալով հասարակութեան շահերը պաշտպանող «Մշակին»՝ ոյժ և կարողութիւն աւելի լայն և աւելի խոր տարածելու հանգուցեալ հիմնադրի փայփայած մտքերը և գաղափարները:

Օր. Բ. Նաւասարդեանց, Ա. Օհանջանեանց, Գ. Նաւասարդեան, Յ. Յովսէփեան, Սանասարեանց, տիկին Սանասարեանց, Յ. Մուշեղեան, տիկ. Մուշեղեան, Լ. Ասլան, Տ. Ասլան, Բ. Ղարիբեան, տիկ. Ղարիբեան, Զաքար Աբէլեանց, տ. Աշխէն Աբէլեանց, օր. Սաթենիկ Տէր-Յովսէփեանց, տիկ. Շուշան Ազազաղեանց, Պետրոս Ազազաղեանց, Գասպար Գրիգորեան Գիւլխանդանեանց, Ալէքսանդր Մ. Բղնունի, Իսահակ Գիւլխանդանեանց, տիկին Կատարինէ Գիւլխանդանեանց, Ահարօն Մելիք-Վրթանէսեանց, Գէորգ Լուսարարեանց, Հ. Յովսէփեան, Գէորգ Զարգարեան, տ. Հ. Գառնեան, տ. Շ. Զարգարեան, Ա. Հ. Մալխասեանց, տ. Մաղաթեան, Յ. Սառիկեանց, Թադէոս ա.-ք. Մելիք-Ղազարեանց, Յ. Մամիկոնեանց:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Կիրակի օր, փետրվարի 22-ին, վրաց Հէրակլ թագաւորի թաղման հարիւրամեակի օրը, Մցխեթի տաճարում կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Հէրակլ թագաւորի գերեզմանի վրա: Ժամասացութիւնը սկսվեց առաւօտեան 10 ժամին և աւարտվեց մօտ 3 ժամին կէսօրից յետոյ: Հոգեհանգիստը Հէրակլ II թագաւորի գերեզմանի վրա կատարեց Վրաստանի էկզարխը, Գուրիայի Ալէքսանդր եպիսկոպոսի և վրաց բազմաթիւ հոգևորականութեան հետ միասին: Երգում էին էկզարխի և վրաց ազնուականների դպրոցի երգեցիկ խմբերը: Հոգեհանգստին ներկայ էին՝ Թիֆլիսի վրաց գաւառական ազնուականութեան պարագլուխ Սագինօվ, գաւառական ազնուականութեան մի քանի ուրիշ պարագլուխներ, Քութայիսի ազնուականութեան պատգամաւոր իշխան Նիժարաձէ, Իմէրէթիայի հին իշխանական զգեստով, գեներալ իշխան Ամիլախվարի, Թիֆլիսի քաղաքագլուխը ձայնաւոր պատգամաւորներ

կովկասցի ազնիւ հայ տիկինները այս մտքին արձագանք կը տան, որ թէ մարդասիրական է, թէ շահեկան: Մեր այդ ձեռագործարանից 70 ընտանիք էր կերակրվում, ամեն մի բանող օրական մի ֆրանկ էր ստանում: Բայց հիմա ստիպված եմ այդ կանանց և աղջիկներին արտասուքը աչքերին տուն յետ ուղարկել, մինչև որ չինած գործերը ծախվեն: Ողորմութիւն չէ մեր խնդրածը, այլ մեր չինած փառաւոր զարդերը ծախու առնեն, որով մեծ օգնութիւն արած կը լինեն:

Այստեղ, Վառնայում, ունենք մի կէս դպրոց—կէս որբանոց, ուր դասախօսում են Յ. Շահվէլէտեան, Ամասիայի նախկին հայ քարոզիչը, որ ինքն էլ գաղթական է և տարի ու կէս Գերմանիա ու Զուիցերիա մնալով միշտ խօսել է ի նպաստ հայերի, և մի ուրիշ գաղթական կին: 50 աշակերտ ունենք, որոնցից 25 գիշերօթիկ: Բուրգազում էլ պահում ենք մի դպրոց 30 աշակերտով, որոնք ամենն էլ կէսօրին մեզանից կերակուր են ստանում: Սրանց վարժուհին էլ մի գաղթական հայ օրիորդ է: Պ. Թառահեանց, նոյնպէս մեզ նման լէմսա, Կոնստանցայում մի դպրոց ունի, ուր 35-ի չափ հայ գաղթական զաւակներ ուսում և կրթութիւն են առնում:

Ինձ ուղարկվող փողերից ես ողորմութիւն քիչ եմ տալիս, միշտ աշխատում եմ, որ թէ այր թէ կին, թէ մեծ թէ փոքր գործ ունենան և պատւով իրանց հացը ուտեն: Հարիւրաւոր անձինքների համար տեսակ-տեսակ արհեստների վերաբերեալ գործիքներ առայ և իրանց տուի. շատերը այդ օգնութեան շնորհիւ են տուն պահում: Բուրգազում, իր պատիւը ճանաչող մի հայ ուզում էր մի թաշկինակի (բասմայի) գործարան բանալ. 2000 ֆրանկի կարօտ էր. 1500-ը պարտք գտել էր, 500 պակասում էր: Ես այդ 500-ը ընծայեցի նրան այն պայմանով, որ իր գործարանում միմիայն հայ գաղթականներ բանեցնէ և ահա մի տարի է, ապրում է ինքը և ուրիշ 15 հոգի էլ: Անցեալ ամառ 280 գաղթական հայ երեխաներ պահեցի, հագցրի և $3^1/_2$ ամիս շարունակ կերակրեցի, որ թուշերնին մի քիչ լցվեց: Նրանց պատկերները ուղարկում եմ խմբագրութեանդ: Օր. Մարգարիտ Մէլիք-Բէգլարեան անցեալ ամառ այստեղ, Վառնա էր և ինչ հրաշալի օգնութիւն արաւ: Գաղթականների մեծագոյն մասը բռնվեց սաստիկ ջերմից: Օրիորդը, իբրև բժշկուհի, հսկայի գործ կատարեց. օրեկան հարիւրից աւելի հիւանդի էր նայում և դեղեր տալիս: Ռոճիկ չառաւ մեզանից (կարծեմ ծնողների փողովն էր ապրում), բայց և այնպէս դեղի, անկողնի, կերակրի և այլ պիտոյքների համար 3000 ֆրանկ ծախք բացաւ մեր հաշվին, որ մի շատ համեստ ծախք էր. ես կրկնապատիկն էի սպասում: Այս ձմեռ 15,000 քիլօ ածուխ բաժանեցի աղքատ ընտանիքներին: Բայց, այնուամենայնիւ, գաղթականների ցաւը և տառապանքը իր կրիտիկական սպառնալի վիճակով տակաւին կայ ու կայ: Ճշմարիտ է, Վառնա գաղթող 6—8000 հայերից մի քանի հարիւրը, թէ լաւ թէ վատ, մի ապրուստի ծայր գտել են, հարիւրները ուրիշ տեղ են գնացել, և հարիւրներն էլ յետ դարձել Կ. Պօլիս, կրակի մէջը. աւելի շատ հարիւրներ գտել են երջանիկ խաղաղութիւն—գերեզմանատանը, որ լիք լցուն է: Բայց մնում են տակաւին մի քանի հազար հոգիներ, որոնք կարօտութեան մէջ են: Ինչ պէտք է անել դրանց, ես ինքս էլ շուարած, յուսահատած եմ: Վառնա քաղաք չէ, մի մեծ գիւղ է. կարօտութիւն և պահանջ քիչ կայ, իսկ մեր հարիւրաւոր քաջ տղամարդիկ պարապ օրեր են անցկացնում սրճարաններում, օր օրի վրա աւելի փչանալով և փչացնելով: Մի խելք և ելք սովորեցնողի կարօտ ենք:

Գուցէ ասէք թէ Վառնա մի լրագիր լինէր, ինչեր չէր անի: Դա էլ միայն խօսք է: Անցեալ տարի, երբ ես այստեղ եկայ, Վառնայում արդէն մէկ լրագիր կար, անունը «Իրաւունք», որ մինչև այժմ էլ ապրում է: Նրանից յետոյ դուրս եկաւ «Խուզակ», մի քիչ անցաւ-չանցաւ, լոյս տեսաւ «Հայելի», յետոյ «Կատակ», յետոյ «Տաւրոս», և յետոյ «Շարժում»: «Խուզակը» փախաւ կամ փախցրին Ռուշչուկ. «Կատակը» մեռաւ, բայց «Իրաւունք», «Հայելի», «Տաւրոս» և «Շարժում» շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ հրատարակվում են: Չորսն էլ հայերի վիճակից գոհ չեն, չորսն էլ մեծ-մեծ առաջադիմութիւններ և օգուտներ են խոստանում, իրար էլ չեն հաւանում:

Այստեղ հայ շատ կայ, բայց բոլորն էլ զբաղված են անձնական գործերով. ընդհանուրի համար խորհող չը կայ, գործող չը կայ: Լաւ ընկերութիւն չինես և նախագահութիւնը կամ կասսան իրանց յանձնես,—այդպիսի անձինք շատ կան. բարեգործութիւն էլ, որ կանեն, մէջը կամ փառք են սպասում կամ, որ աւելի վատ է, փող: Եթէ սրանք չը կան, բարեգործութիւն էլ չը կայ: Վառնայում, ինչպէս ժամանակին հրատարակեցիք, հայոց դպրոցը այրվեց և հետը միասին այստեղի վարդապետն էլ: Դա մի զարմանալի հանելուկ էր, որ մինչև այժմ չէ լուծված: Մեծ կռիւներ, վէճեր, վիճաբանութիւններ եղան, մինչև որ դպրոցի շէնքը չինվեց եկեղեցու բակում: Շուտով պիտի սկսեն ուսումը: Բայց ինտրիգաներին վերջ ու վախճան չը կայ: Շէնքը շատ գեղեցիկ է, որ նոյն իսկ Թիֆլիսին էլ պատիւ կը բերէր:

Արբ. Ամիրխանեան

հետ միասին, իշխանուհի Թամարա Գրուզինսկայա իր երկու աղջիկներով, մամուլի ներկայացուցիչները և բազմաթիւ հասարակութիւն: Եկեղեցու նախագաւթում դրված էին վրաց Հերակլ II թագաւորի պատկերները՝ մէկը 10 տարեկան, իսկ միւսը՝ առնական հասակում: Լէօնիդ վարդապետը մի ճառ արտասանեց: Հոգեհանգստից յետոյ, վրաց ազնուականութեան նախաձեռնութեամբ ճաշ էր պատրաստված Մցխեթի աւագ քահանայի բնակարանում: Ճաշին ներկայ էին մօտ 100 հոգի, որոնց թւում Վրաստանի էկզարխը, Գրուզինսկայա իշխանուհին իր աղջիկներով, իշխան Ամիլախվարի, քաղաքագլուխը և քաղաքի պատգամաւորները և ուրիշները: Այդ օրը Մցխեթի տաճարում բը հաւաքվել էր մօտ 1,500 հոգի:

—

Կիրակի, փետրվարի 22-ին, Թիֆլիսի քաղաքային դումայում, հանդիսաւոր կերպով կատարվեց հանգուցեալ Հերակլ II-ի հոգեհանգիստը, նրա թաղման հարիւրամեակի առիթով: Հոգեհանգստին ներկայ էին՝ Թիֆլիսի նահանգապետ Բիկօվ, քրիստոնեայ, մահմէտական և մովսիսական դաւանութիւնների հոգևորականները, մամուլի ներկայացուցիչները, Թիֆլիսի համքարները իրանց դրօշակներով և բազմաթիւ մասնաւոր յարգողներ: Քաղաքային ինքնավարութեան կողմից ներկայ էին քաղաքի ձայնաւորները, ուպրավայի անդամները և միւս պաշտօնեաները: Հոգեհանգիստը կատարվեց ռուսերէն լեզուով:

—

Ամսի 22-ին, կիրակի գիշերը, մի յանդուգն գողութիւն տեղի ունեցաւ. կողոպտել են Վանքի մայր եկեղեցին: Գողերը կոտրելով եկեղեցու հիւսիսային կողմի լուսամուտներից մէկի ապակին, մտնում են եկեղեցի, վեր են առնում սեղանից և խորանից բոլոր փոքր ի շատէ թանկագին եկեղեցական սպասները և անօթները—արծաթեայ քշոց, սկիհ, վակաս, սաղաւարտ, խաչ, մի քանի շուրջառ և ներսից բանալով արևմտեան կողմի դուռը, հեռանում են: Բոլոր գողացած իրերի արժողութիւնը 200—300 րուբլի է: Գողութիւնը իմացվում է միայն երկրորդ օրը, առաւօտեան: Ոստիկանութիւնը դեռ մինչև այժմ չէ կարողացել գտնել գողերի հետքը: Գողերը շատ բան չեն կարողացել տանել այն պատճառով, որ թանգագին իրերը և փողը չեն պահվում եկեղեցում:

—

Մեզ գրում են Երևանից. «Այսօր, փետրվարի 19-ին, Վեհափառ Կաթողիկոսը հասաւ Երևան»:

—

Պետերբուրգից ստացած լուրերի հիման վրա, «Каспій» լրագիրը յայտնում է, որ նաւթագործների ժողովի խորհրդին թոյլ է տրված հրատարակել «Нефтяное Дѣло» անունով մի շաբաթաթերթ, որ պէտք է նուիրված լինի նաւթային արդիւնագործութեան: Թերթի խմբագիր նշանակված է Պ. Ղուկասեան:

—

Փետրվարի 14-ից Կ. Պօլսում սկսել է երբեմն ամենօրեայ թերթ հրատարակվել նախկին շաբաթաթերթ «Մասիսը»: Մենք ստացանք թիւրքահայոց այդ նոր օրաթերթի առաջին համարները. նա հրատարակվում է գրական, քաղաքական և ազգային բովանդակութեամբ: Արտօնատէրն է հնաւուրց թիւրքահայ գրող և մանկավարժ Կ. Իւթիւճեան: Իր տեսքով և բովանդակութեամբ նա շատ յիշեցնում է դադարած «Արևելք» օրաթերթը: Գալով լրագրի ուղղութեան, դժուար է առ այժմ որ և է կարծիք յայտնել. նրան աշխատակցում են թիւրքահայ գրականութեան մէջ բաւական յայտնի գրողներ—Գրիգոր Զօհրաբ և Հրանտ Ասատուր: Գինն է տարեկան 40 ֆրանկ:

—

Պարիզի համաշխարհային ցուցահանդէսի համար յատուկ ձեռնարկողներ հաւաքում են ամեն տեսակ հազուագիւտ իրեր՝ Կովկասի պատմութեան վերաբերեալ: Բացի դրանից, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, այդ նոյն ձեռնարկողները Պարիզ կը տանեն կովկասեան բոլոր ազգութիւնների ներկայացուցիչներին, որոնք ցոյց կը տրվեն հասարակութեան ազգագրական առանձին մուզէյի մէջ:

—

Մի ժամանակ թիւրքահայոց հրապարակախօսութեան մէջ բաւական նշանաւոր դեր խաղացող Կարապետ Փանոսեան, «Մանզումէի Էֆքեար» հայատառ և թիւրքախօս լրագրի խմբագիրը, ներկայումս, ինչպէս հաղորդում է «Բիւրակն» լրագիրը, շատ տառապեալ վիճակի մէջ է գտնվում: Պօլսում հանգանակութիւն է բացված նրա և նրա ընտանիքի օգտին: Տեսնենք հայ էֆէնդիները ինչպէս կը վերաբերվեն թշուառ գրողի վիճակին:

—

Թիֆլիսում անցեալ տարի կազմվեց մի ընկերութիւն, որի նպատակն է խնամել մանուկներին, հոգ տանել նրանց թէ ֆիզիկական և թէ բարոյական զարգացման մասին: Ընկերութեան նախաձեռնողն էր Բաղեկի, որ նոյնանման ընկերութիւններ հիմնել է Ռուսաստանի և ուրիշ քաղաքներում: Թիֆլիսի ընկերութեան ծրագիրը հաստատվել է ներքին գործերի մինիստրութեան կողմից և այս օրերս կայացաւ ընկերութեան առաջին նիստը, որտեղ ընտրվեցին վարչութեան անդամներ:

—

Բագուի հայոց դերասանական խումբը իր ներկայացումները սկսում է այսօր «Աղբիւն Լըկուվրէր» պիեսայով: Այդ առիթով հաւկաւոր ենք համարում յայտնել, որ դերասանական խումբը իր ռեպերտուարի մէջ ունի հետևեալ նոր, մինչև այժմ չը խաղացված պիէսները՝—«Զարլէյի մօրաքոյրը», «Հայրական տուն», «Անմեղ յանցաւորներ», «Կեանք»՝ Պօտապենկոյի: Բացի այդ նոր պիէսաներից կը տրվեն նաև Պօտապենկոյի «Օտարներ», Մոլիէրի «Սկապէնի արարքները» և Շիլլերի «Օրլէանի կոյսը»:

—

Ստացանք Բագուի հայոց Մարդասիրական ընկերութեան 1897 թուի հաշիւը: Ընկերութիւնը ունեցել է 1897 թուի սկզբում թէ չարժական և անշարժ կայք 301,095 րուբլի 11 կ.: Հաշւետու տարվայ ընթացքում ստացվել է մուտք—25,836 րուբլի 7 կ., ծախս եղել է—21,421 ր. 36 կ.:

—

Նիւ-Եօրկում հրատարակվող մի հայերէն լրագրի մէջ կարդում ենք. «Լուսաւորչական, ինչպէս նաև բողոքական հայեր, 23-րդ փողոցի եպիսկոպոսական մատրան մէջ մէկտեղ եկան փետրվարի 6-ի կիրակին, և հայր Վաղինակ ծ. վ. Սիսակեան պատարագեց ու քարոզեց. խօսեցան Պատուելիք Ցակոբեան, Խաչոյեան և Հայկունի, Տեարք Կիւլպէնկեան և Թաւշանջեան և Տր. Տատրեան, ամենուն ալ նիւթը լինելով քաղաքիս Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը: Ներկայ էին իբր 800 հայեր, երկու սեռէ: Թերևս հայոց մեծագոյն ժողովն էր դա, որ վերջին տարիներս երբեք եղած էր Նիւ-Եօրքի մէջ: Լրագիրներն ևս տեղեկագրեցին զայն: Հանգանակութիւն չը կրցաւ թէև՝ ի չգոյէ ժամանակի՝ ամբողջանալ, հաւաւ իբր 800 տոլարի»:

—

Պետերբուրգից «Русск. Вѣд.» լրագրին հեռագրում են, որ ֆինանսների մինիստրութիւնը հրամայել է՝ դադարեցնել գանձատներում մէկ և հինգ րուբլիանոց թղթադրամների տալը և սահմանափակել երեք և տասը րուբլիանոց թղթադրամների շրջանառութիւնը:

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են. «Ձմեռը դեռ ևս շարունակվում է և գաղթականների վիճակը օր օրի վրա աւելի ևս դառնանում: Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղը իր սուղ միջոցներով և խորհրդից ստացած 300 րուբլի գումարով հազիւ կարողացաւ մասնաւոր հոգատարութեան, ուտելիք ու վառելիք բաժանել տեղացի չքաւորներին ու գաղթականներին, սակայն հարիւրաւոր ընտանիքներ միանգամայն թշուառ վիճակի մէջ ցրված են շրջակայ գիւղերը և ամեն օր գալով Վաղարշապատ, օգնութիւն են խնդրում ընկերութեան ճիւղից: Հիւանդութիւնն ու մահն էլ միւս կողմից են նեղում խեղճ գաղթականին. օր չէ անցնում, որ մի գաղթական չը վախճանվի, առաւել ևս վանքի գոմանոցի գաղթականներից: Հաստատ աղբիւրից տեղեկացանք, որ տեղիս գաւառապետի մօտ 7—8 ամիս առաջ գաղթականների օգտին ստացված է 300 րուբլի, սակայն մինչև այժմ դեռ չէ ծախսված, չը նայած որ գաղթականների մի մասը մի քանի անգամ դիմել է գաւառապետին օգնութեան և պատմել է իր վիճակը:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վանից մեզ գրում են. «Այս տարվայ ցուրտն անօրինակ է. մենք սովոր էինք առ առաւելն մինչև 20° ցուրտ տեսնել ձմեռվայ ամենախիստ եղանակին, իսկ այս տարի հասաւ մինչև—28°. հոկտեմբերից սկսած գրեթէ անդադար ձիւն է գալիս: Մեր փողոցներ ամենատխուր պատկեր են ներկայացնում անսովոր աչքերի համար: Գրեթէ առանց բացառութեան ամեն դրան առաջ գտնում ես 1—2—3 մինչև 5—6 աղքատ, մուրացիկ, ամեն սեռէ և ամեն հասակի, կին, աղջիկ, ծերունի կամ ծծկեր երեխայ, կիսամերկ, բոկոտն, ցնցոտիներով ծածկված, լալիս են աղեխարշ ձայնով, դողալով և ամբողջ մարմնով ցնցվելով. կարծես մարդկային էակներ չը լինեն դրանք. ոչ գոյնն է մնացել երեսների վրա և ոչ ոյժ իրանց մարմնի մէջ. ցրտից ուռած, ընդարմացած ձեռներ, արտասուքից թրջված, չեն էլ կարող դռների երկաթեայ հնչակին մօտենալ. կպչում և ապրէնատում է: Մարդու սիրտ կտոր կտոր է լինում, երբ ամեն կողմէ լսում է նրանց աղիողորմ ճիչն ու հեծկլտանքը: Եւ ամեն օր աւելանում է այդ թշուառների թիւը. հեռաւոր թէ մերձաւոր գիւղերից գունդագունդ դիմում են դէպի քաղաք. անօթութիւն, մերկութիւն, չքաւորութիւն իր լայնարձակ նշանակութեամբ դուրս է հանում մեր այնքան աշխատասէր, այնքան գործունեայ և տոկուն գիւղական հասարակութիւնը իր տնից տեղից և քաղաք է բերում՝ գոհ դարձնելու ցուրտին և սովին:»

ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ԶՕԼԱՅԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսիական և արտասահմանեան լրագիրները շտապեցին իրանց կարծիքները յայտնել Զօլայի դատապարտութեան առիթով: Օրինակ, «Gaulois» լրագիրն ասում է. «Դրէյֆուսի գործը վճռված է վերջնականապէս: Այժմ անհրաժեշտ է, որպէս զի բոլոր ֆրանսիացիները, որոնք դեռ երէկ համաձայն չէին միմեանց հետ, հաշտվէին և միասին կանչէին՝ «Կեցցէ զօրքը, կեցցէ Ֆրանսիա»: «Soleil» ասում է. «Զօլային պատժող վճիռը ազնւութեան, առողջ մտքի և հայրենասիրութեան վճիռ է: Այժմ մենք կարող ենք աղաղակել ոչ միայն «Կեցցէ զօրքը», այլ և «կեցցեն երդուեալները»: Նոյն մտքով խօսում են և մի քանի ուրիշ ֆրանսիական լրագիրներ, որոնցից «Libre Parole» այնտեղն է հասնում, որ ասում է. «Պէտք է յուսալ, որ պատւաւոր Լէգիօնի շքանշանի մեծ կանցլերը վաղը և եթ կը գումարի շքանշային խորհուրդը՝ Ոսկէ գրքից Զօլայի անունը ջնջելու համար՝ որպէս անարժան գրողի, որի մերձաւորութիւնը կը պղծէր այնքան ազնիւ մարդկանց, որոնք ստացել են իրանց խաչերը, ծառայելով հայրենիքին:»

«Figaro» լրագիրն ասում է. «Զօլան ամենից առաջ իր սեփական անխոհեմութեան զոհ է, և ապա անցքերի անխուսափելի հետևանքի, որոնց նա կամենում էր ղեկավարել: Ոչ ոք, ի հարկէ, չի կասկածի Զօլայի անկեղծութիւնը, նրա անշահասիրութիւնը. մի քանիսները կախսման նըրան, մի քանիսները կը նախանձեն նրան, որովհետև մի տեսակ գրաւիչ բան կայ գաղափարի, մինչև անգամ սխալ գաղափարի համար տանջվելու մէջ: Բայց նա ջախջախված է արդարացի կերպով պետական բարօրութեան մեծ օրէնքով:»

«Aurore» լրագիրն ասում է. «Էմիլ Զօլան մեզ մեծ պատիւ արեց՝ մեր լրագրի էջերում սկսելով մի ազնիւ կռիւ արդարութեան և մարդասիրութեան համար: Մենք շնորհակալ ենք նրանից այն բանի համար, որ նա մեզ դաշնակից ճանաչեց այս գործում: Մենք պարծենում ենք նրանով, որ կռւում էինք նրա հետ միասին կրկնակի փակված դռների դէմ, զինուորական դատարանի ապօրէնի վճիռների դէմ, ընդհանուր շարքի գռեհիկ արարքների դէմ, որի յանդուգն տիրապետութեան դէմ: Մենք պարծենում ենք նրանով, որ մեզ հարուած է հասցրված այն ժամանակ, երբ մենք պատերազմում էինք մի շարքում արդարութեան արժանաւոր պաշտպանի հետ: Նրա նման մենք կատարելապէս հանգիստ ենք. մենք կը յաղթենք:»

«Siècle» ասում է. «Զօլային դատապարտող երդուեալները քաղաքացիական հասարակութեան բանալիները մատուցին Բուադէֆր և Պէլիէ գեներալներին: Բայց մնում են դեռ ազատ քաղաքացիներ, որոնք չեն ճանաչի նրանց. այդ պարոնների համարձակ ոտնձգութիւնները դիմադրութեան կը հանդիպեն այն բոլոր քաղաքացիների կողմից, որոնք չեն ցանկանում, որ ֆրանսիական հանրապետութիւնը մատնվէր գեներալների և հոգևորականութեան ձեռքը: Մենք կրկին գտնվում ենք այն դրութեան մէջ, ինչ դրութեան մէջ գտնվում էինք 1873 թուի մայիսի 24-ից և 1877 թուի մայիսի 16-ից յետոյ:»

«Rappel» ասում է. «Մենք, հանրապետականներս և հայրենասէրներս, մատուցանում ենք դատապարտեալին մեր զարմանքի և երախտագիտութեան հաւատքը: Մենք կռւում էինք նրա հետ միասին, և մեղադրական դատավճիռը նոյնքան նրան է վերաբերում, որքան և մեզ: Բայց գործը վերջացած չէ, և մենք առաջվան պէս կը շարունակենք կռւել:»

«Radical» ասում է. «Զօլայի դատը անօգուտ չէր. նա անկասկած ապացուցեց, որ Դրէյֆուսի դատապարտութիւնը ապօրինի է եղել: Արդէն այդ մի բանը կատարելապէս արդարացնում է Զօլային:»

«Petite République» ասում է. «Վերջապէս ընդհանուր շարքը կարող է յայտնել հասարակութեամբ իր յաղթութեան մասին, մի բան, որ նրա հետ չէ պատահել վերջին 50 տարիների ընթացքում: Վերջապէս կարող են ուրախանալ այն տարօրինակ հանրապետականները, որոնք պատկանում են սրի և փարաջայի միաբանութեանը:»

Արտասահմանեան ամբողջ մամուլը, բացի մի քանի հակասեմիտական լրագիրներից, իր ջերմ համակրութիւնն է յայտնում Զօլային:

Անգլիական «Times» ասում է. «Զօլայի միակ յանցանքն այն էր, որ նա ցանկացաւ պաշտպանել արդարութիւնը և քաղաքացիական ազատութիւնը: Քաղաքացու այդ քաջարի ընթացքի համար նրան կը յարգեն ամեն տեղ, ուր գոյութիւն ունեն ազատ հոգիներ: Նրա գործի քննութիւնը ծաղր էր արդարութեան վրա. այդ քննութիւնը կատարվում էր գեներալների և զինուորական դատարանի ճնշման տակ: Դրանք փաստեր են, որոնք լուրջ երկիւղներ պէտք է առաջացնեն այն բոլոր ֆրանսիացիների սրտերում, որոնք դեռ ընդունակ են լուրջ դատել:»

«Daily News» յայտնում է, որ Զօլայի ամբողջ դատը արտաւորում է ֆրանսիական արդարադատութիւնը: Նոյն մտքով խօսում են և «Daily Chronicle» և «Daily Mail»: «Daily Graphic» յայտնում է, որ ոչ թէ Զօլան է դատապարտված, այլ Երրորդ հանրապետութիւնը:

Նոյն մտքով են խօսում շվէյցարական, գերմանական և աւստրիական լրագիրների մեծ մասը:

Բ. ԴՌԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Թիւրքաց կառավարութիւնը երկու նոր շրջաբերական յիշատակագրեր է ուղարկել եւրոպական մեծ պետութիւններին: Մի շրջաբերականով, արտաքին գործերի մինիստր Թէվֆիկ փաշա պատւիրում է թիւրքաց դեսպաններին հրաւիրել եւրոպական կաբինէտների ուշադրութիւնը Կրետէի մահմեդականների աղէտալի վիճակի և քաշած տանջանքների վրա և պահանջել մեծ պետութիւններից, որ նրանք վերջ դնեն այդ թշուառ դրութեան և իրագործեն ինքնավարութեան ծրագիրը, որը, թէև վաղուց ընդունված է սուլթանից, բայց մինչև այժմ մնում է առանց գործադրութեան:

Երկրորդ շրջաբերականով, Բ. Դուռը աշխատում է հերքել Մակեդօնիայում կատարված գազանութիւնները և մատնացոյց է լինում անգլիական հիւպատոսարանի մի քարտուղարի վրա, որ իբր ականատես է եղել, թէ ինչ է անցել: Եւ ուրեմն, այն ժամանակ, երբ մեծ պետութիւնները—Ռուսաստան, Անգլիա և Ֆրանսիա ամեն կերպ աշխատում են լուծել կրետական հարցը, իսկ սուլթանը, զինված Գերմանիայի օգնութեամբ, ամեն տեսակ խոչընդոտներ է առաջացնում, երբ Մակեդօնիայում կատարված սոսկալի գազանութիւնները անհերքելի փաստերով ապացուցված են, Բ. Դուռը դարձեալ ձեռքից չէ թողնում իր նախկին խաղը—հերքել, ուրանալ ամեն բան և բոլոր չարիքների պատճառը օտարներին համարել:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պեկինից հաղորդում են, որ Ռուսաստանը վճռողապէս պնդում է թէ չինաց զօրքի մէջ գտնվող ռուս օֆիցէրներին պէտք է լայն լիազօրութիւններ տրվեն, բայց չինաց կառավարութիւնը դեռ տատանվում է ընդունել այդ պայմանները:

—Սալօնիկից հաղորդում են «Politische Correspondenz» լրագրին, որ մարտ ամսում զօրքերի տեղափոխութիւն կը լինի Թեսալիայից Մակեդօնիա: Ասում են, որ այդ գաւառում կը կենտրոնացնեն մի ամբողջ զօրախումբ, բոլորովին պատրաստ՝ ռազմական տեսակէտից:

—Փետրվարի 14-ին, Նէապօլում աչհագին ցոյց տեղի ունեցաւ ի պատիւ Էմիլ-Զօլայի: Ուսանողները փողոցներում պտտեցնում էին նրա լուսանկարները և գոչում էին. «Կորչի ֆրանսիական միլիտարիզմը»: Նրանք օվացիաներ սարքեցին «Matino» լրագրին, որ ամբողջ ժամանակ պաշտպանում էր Զօլային: Ոստիկանութիւնը ցրվեց ցոյց անողներին:

—Կ. Պօլսից գրում են «Новости» լրագրին, որ Գերմանիան ներկայումս սաստիկ ինտրիգներ է սարքում Ռուսաստանի դէմ: Ինչպէս յայտնի է, Ռուսաստանը բերանացի բողոք յայտնեց Համիդիէ քիրդ հեծելազօրքի թիւը աւելացնելու դէմ. դրա պատասխանը այն եղաւ, որ համիդիէի զօրագնդերի թիւը աւելի շատացրին և այժմ նա 61 գունդ ունի: Ինչպէս ուրիշ, նոյնպէս և այդ գործում սուլթանը խորհուրդ է հարցնում գերմանական կայսրից և վերջինս պատասխանում է, որ կարող է աւելացնել համիդիէի թիւը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու Ռուսաստանի վրա:

—Իտալիան անտեսական ծանր կրիզիսի մէջ է. հացի, ալիւրի պակասութեան պատճառով, յուսահատ ամբոխը ոչ միայն խռովութիւններ է յարուցանում, այլ և ուղղակի շատ տեղերում ապստամբական դիրք է բռնել: Անկօնում ամբողջ օր քաղաքը գտնվում էր ապստամբների ձեռքում. խանութները, մագազինները, արիստոկրատիական կլուբները կողոպտվում էին ամբողջ մի քանի ժամ: Կողոպտելուց յետոյ, ա-

պատամները սկսեցին Թալանել հարուստ վաճառականների տները: Մի քանի տեղերում խուժանը ընդհարում ունեցան զօրքի և ոստիկանութեան հետ, երբ սրանք աշխատում էին արգելել կողոպուտները: Խռովարարներից սպանվեցին 5 հոգի և վիրաւորվեցին 19: Երբ ապստամբները համոզվեցին, որ այլ ևս չեն կարող դիմադրել զօրքին, նրանք սկսեցին Թափառել շրջականերում, սարսափ ազդելով ազգաբնակութեան վրա, քանդելով ագարակները, սպանելով պահապաններին, աւերելով հարուստ կալուածատէրերի տները: Ի հարկէ, ալժիրացիները օգուտ են քաղում ժողովրդի Թշնամի վիճակից և աւելի գրգռում նրան կառավարութեան ու հարուստների դէմ:

—Լրագիրները հաղորդում են, որ Զօլա վճռել է մի առժամանակ Պարիզից հեռանալ՝ վերջին չարաբախտ յուզմունքներից մի փոքր հանգստանալու համար: Վճռաբեկ դատարանը կը քննի նրա գանգատը միայն մայիս ամսին, և հետևաբար Զօլան դեռ շուտ չի հասնի բանտը: Մի քանի լրագիրներ մինչև անգամ կարծում են, որ Զօլան ամենևին բանտ չի հասնի: Նրանց կարծիքով, վճռաբեկ ատեանը երևի կը ջնջէ այդ դատավճիռը, որովհետև Զօլայի դատը դատավարութեան իսպառ խախտումն էր:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այն ժամանակից, որ ամերիկական հռչակաւոր վիպասան հումորիստ Մարկ Տվէն գտնվում է Եւրոպայում, նրա մասին ամերիկական լրագիրներում ամեն տեսակ սուտ լուրեր են տարածվում: Նոյերս Ամերիկայից հեռագիր ստացվեց, որով հարցնում էին թէ՝ ճիշդ է արդեօք Մարկ Տվէնի մահվան լուրը: Մարկ Տվէն իսկոյն հեռագրով պատասխանեց. «Լուրը սաստիկ չափազանցուած է»: Այժմ նա գրեց իր հայրենի Հարտֆորդ քաղաքում ապրող բարեկամներից մէկին. «Ես յոյս ունիմ, որ իմ համեստ անձնաւորութեան մասին հաղորդված լուրերը վերջապէս սպառված են: Հաղորդեցին, թէ ես հիւանդ եմ,—դուրս եկաւ, որ դա ուրիշն էր. հաղորդեցին, թէ ես մեռայ,—դա էլ նոյնպէս ուրիշն էր. հաղորդեցին, թէ ես ժառանգութիւն ստացայ,—կրկին ուրիշն էր ստացողը. վերջապէս ասում են, որ ես իմ պարտքերս տուեցի, դա էլ դժբաղդաբար ես չեմ»: Յայտնի է, որ Մարկ Տվէն զրկվեց իր ամբողջ կարողութիւնից Ուէբստէր գրավաճառի սնանկութեան ժամանակ: Թէպէտ նրա պարտատէրերը համաձայնվում էին գործը վերջացնել 50 տոկոսով, բայց նա խօսք տուեց բոլորը վճարել, և նա կատարում է իր տուած խօսքը. նա արդէն վճարել է իր պարտքի 75 տոկոսը:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԱՐԻԶ, 20 փետրվարի: Դատարանը արդարացրեց Նալէեին:

Ընդհանուր շտաբի կապիտան Բէդուան, Զօլայի դատի առիթով մի վիրաւորական նամակ գրեց Տրարիէին, որը այդ նամակը յանձնեց գեներալ Բիյոին: Վերջինը յանդիմանեց կապիտանին: Սենատի խմբերը հաւաքվեցին՝ այդ դէպքը քննելու համար: Մեծամասնութիւնն այդ պատիժն անբաւարար է համարում, բայց վճիռը յետաձգված է:

ԱԹԵՆՔ, 20 փետրվարի: Պատգամաւորների ժողովը քուէարկեց շնորհաւորական ուղերձ մասնաւորեալ Թագաւորին:

Ֆինանսների մինիստրը մի օրինագիծ առաջարկեց՝ միջազգային ֆինանսական կոնտրոլի մասին, որի հիման վրա կայացաւ ֆինանսական համաձայնութիւն: Մի և նոյն ժամանակ մինիստրը յայտնեց, թէ Ռուսաստանը, Ֆրանսիան և Անգլիան երաշխաւորեցին 120 միլիոն ֆրանկի նոր փոխառութիւնը:

ԽԱԲԱՐՕՎՍԿ, 21 փետրվարի: Անցեալ տարվանից ճապօնացիները փոքր առ փոքր պակասեցնում էին իրանց բերդապահ զօրքը Վէյ-Խայ-Վէյում, հասցնելով այդ Թիւը մինչև 3000-ի, փոխանակ 6 հազար զինուորների, որ նրանք իրաւունք ունէին պահել. իսկ այժմ Վէյ-Խայ-Վէյայի բերդապահ զօրքը կրկին ուժեղացնում են: Ճապօնացիների ձեռք առած միջոցները ցոյց են տալիս, որ նրանք դիտաւորութիւն չունին հեռանալ Վէյ-Խայ-Վէյից:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 փետրվարի: Անյաջողակորեն մեծ պասի առաջին շաբաթում, Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնա փետրվարի 21-ին հաղորդվեցին:

Ներքին գործերի մինիստրը արգելեց կրկին Թոյլ տալ «Гласность» լրագրի հատավ ծախելը:

ՊԱՐԻԶ, 22 փետրվարի: Պիկարի և Անրիի մէջ սրերով մենամարտը տեղի ունեցաւ զինուորական դպրոցում: Անրին ձեռքը Թեթև կերպով վիրաւորվեց:

ՎԻԵՆՆԱ, 22 փետրվարի: Հրատարակված են նոր կարգադրութիւնները լեզուների վերաբերմամբ, որոնք սպառված էին հարցի մինչև օրէնսդրական կարգով վճռելը: Չէխիային վերաբերեալ կարգադրութիւնը որոշում է, թէ պաշտօնական լեզուն իշխանութիւնների համար պէտք է լինի այն լեզուն, որը համարվում է, ժողովրդական միօրագրութիւնից յետոյ, գործածական լեզուն յայտնի շրջանում: Այն շրջաններում, ուր լեզուները խառն են, գործ են ածվում հաւասարաչափ երկու տեղական լեզուները. մի և նոյն ժամանակ պահպանվում է այն սկզբունքը, թէ իւրաքանչիւր բնակիչ կարող է իշխանութիւններից պահանջել երկու տեղական լեզուներ գործածելու իրաւունքը:

ՎԻԵՆՆԱ, 22 փետրվարի: Կրօնպրինցուհի Ստեֆանիի առողջութիւնը, որ հիւանդացել է Թոքերի բորբոքումով, այնքան վատացաւ, որ հիւանդը հաղորդվեց:

ՊՐԵՏՕՐԻԱ, 22 փետրվարի: Տրանսվաալի դիպլօմատիական ներկայացուցչութեան կենտրօնը Եւրոպայում Բերլինն է ընտրված:

ՊԱՐԻԶ, 22 փետրվարի: Վախճանվեց Գարաշանին՝ սերբիական դեսպանը Ֆրանսիայում:

ՎԻԵՆՆԱ, 22 փետրվարի: Կայսրը ընդունեց ամբողջ մինիստրութեան հրաժարականի խնդիրը և նշանակեց կոմս Տունա-Հօհէնշտէյնին մինիստրների խորհրդի նախագահ և յանձնեց նրան նոր մինիստրութեան կազմակերպութիւնը:

ՊԱՐԻԶ, 22 փետրվարի: Պիկար հրաժարվեց մենամարտել Էստէրհազիի հետ:

ՄԱԴՐԻԴ, 22 փետրվարի: Արտաքին գործերի մինիստրը պահանջեց Վուդֆորդից յետ կանչել կամ փոխարինել ամերիկական պատերազմական նաւերը Հաւաննայում առևտրական նաւերով: Վաշինգտօնի մինիստրութիւնը պատասխանեց, որ մերժում է երկու պահանջներն էլ, մի և նոյն ժամանակ յայտնեց, որ ծովափի պաշտպանութեան համար կրէյսերները պատերազմական նաւեր չեն:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 փետրվարի: Փետրվարի 22-ին Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնա և Կայսերական ընտանիքի միւս անդամները այցելեցին գեղարուեստների Ակադեմիայի ցուցահանդէսը:

ՎԻԵՆՆԱ, 13 փետրվարի: Իշխանուհի Սօֆիայի առողջութիւնը լաւանում է:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 23 փետրվարի: Կէսօրին, բօլգարական էկզարխատի քարտուղար Մարկ Դրօզօվի կեանքի դէմ փորձ տեղի ունեցաւ: Փորձ անողը նախ քարտուղարին բօլգարերէն լեզուով տուեց մի քանի հարցեր, իսկ յետոյ մի քանի անգամ բէվօլվէր արձակեց: Քարտուղարը երկու հարուածով ծանր վիրաւորված է: Ենթադրում են, որ մէջտեղ կայ քաղաքական վրէժխնդրութիւն:

ՀՌՕՄ, 23 փետրվարի: Այսօր կայացաւ մենամարտ Մարօլա և Կավալօտտի պատգամաւորների մէջ: Վերջինս սպանված է տեղն ու տեղը:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Փետրվարի 20-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ	.	93 ր.	95 կ.
Բեռլինի վրա 100 մարկ „ „	.	45 „	90 „
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ „ „	.	37 „	22½ „
Պօլուիմպերեալ . .	.	— „	— „
Մաքսային կուպօններ . .	.	149 „	— „
Բօրսային դիսկօնտ . . .	.	5 „	6½% „
4% պետական ռէնտա . .	.	102⅛ „	— „
4% Ներքին փոխառութեան .	.	101⅜ „	— „
4½% գրաւ. Թղթ. ազն. կալ. բանկի		100 „	— „
4½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի .	.	101¾ „	— „
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	.	285½ „	— „
Նոյնը „ երկրորդ —	.	260¼ „	— „
5% գրաւ. Թղթ. ազն. կալ. բանկի.		224½ „	— „
5% պետական երկաթուղ. ռէնտա	.	— „	— „
Պետերբ. քաղ կր. ընկ. օբլ. 5%	.	102½ „	— „
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ	.	101½ „	— „
Օդեսայի — —	.	100½ „	— „
Թիֆլիսի — —	.	100½ „	— „

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Մարդատար № 1 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ ցերեկվայ 4 ժամին և 1 րոպէին: Թիֆլիս է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 30 րոպէին Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ առաւօտեան 9 ժամ և 15 րոպէին: Բաթում է հասնում երեկոյեան 8 ժամ և 28 րոպէին:

Մարդատար № 3 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ գիշերվայ 12 ժամ 6 րոպէին. Թիֆլիս է հասնում երեկոյեան 7 ժամ և 10 րոպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ՝ երեկոյեան 7 ժամ 55 րոպէին. Բաթում է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 28 րոպէին:

Մարդատար № 2 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ առաւօտեան 8 ժամ 15 րոպէին: Թիֆլիս է հասնում երեկոյեան 8 ժամ 34 րոպէին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս՝ երեկոյեան 9 ժամ 34 րոպէին: Բագու է հասնում ցերեկվայ 1 ժամ 2 րոպէին:

ՎՐԱՑ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՈՆ

Երեքշաբթի, փետրվարի 24-ին

Բագուի հայ դրամատիկական խումբը կը ներկայացնէ

ԱԴՐԻԷՆ ԼԸ ԿՈՒՎՐԵՕՐ

Դրամա 5 գործ. հեղ. Սկրիբի, Թարգմ. Ֆէլիքսի:

Մասնակցում են, տ.տ. Զարեհ, Մելիքեան, օր. Մարի-Հրանոյշ, տ. Սիրանոյշ, օր. Վարդիթեր. պ.պ. Աբէլեան, Ալիխանեան, Ամիրեան, Թուրեան, Ղազարեան, Մելիք-Յովսէփեան, Պետրոսեան, Ստեփանեան, և ուրիշներ:

Սկիզբն է ճիշդ ժամի 8-ին: Տեղերի գինը սովորական է: Տոմսակները վաճառվում են բացառապէս կասսայում:

1—1 Ռեժիսոր Ա. Ալլահվերդեան

ՇԵՐԱՄԻ ՀՈՒՆՏ

ԲՐՈՒՍԱՅԻ ԱՄԵՆԱԸՆՏԻՐ ՏԵՍԱԿԻՑ

Կարելի է գնել Մնացականեան եղբայրների մօտ, Թիֆլիսում, Բագւում, և Բաթումում:

Հասցէ. Братья Мнацакановы, ТИФЛИСЪ (կամ Баку, կամ Батумъ): 2—5

ԲԺԻՇԿ ՍԵԴՐԱԿ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

որ բնակվում է ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

ընդունում է Կովկասից եկած հիւանդներ, և պատրաստ է օտարերկրացի հիւանդներին աջակցել մասնագէտներին դիմելու համար: Հասցէն. Charlottenburg, Kant. strasse, 65: 10—10

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.

Կ. Մ. ԶԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՌՈՒԴԵՆԿՕ—10½—11½ ժ. կանանց և երեխայոց հ., ծաղկի պատուաստումն:

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11½—12 ժ. կանանց հիւանդ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—1½—2½ ժ. ներքին, և միզասեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—6½ ժ.

Ա. Ն. ՇՊԱԿՕՎՍԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (էլեկտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.

Տ. Ի. ՌՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդ (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

78—150 Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Կրակի դէմ կալուածքների փոխադարձ ապահովագրութեան Թիֆլիսի ընկերութիւնը

տեղեկացնում է պ.պ. ապահովագրող-անդամներին, որ կանոնադրութեան § 37 հիման վրա ՀԱՇԻՒԸ ընկերութեան գործերի դրութեան մասին 1897 Թւի, գրքերի և դօկումենտների հետ, բացված է քննութեան համար Վարչութեան շինութեան մէջ ցերեկվայ 12 ժամից մինչև 2 ժամը կէսօրից յետոյ: (եր. և հինգ.) 1—2

ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ խնդրում է պ.պ. անդամներին շնորհ բերել շաբաթ օր, փետրվարի 28-ին, երեկոյեան 7 ժամին ընկերութեան շինութեան մեծ դահլիճը, նախընթաց ժողովի շարունակութեանը մասնակցելու համար, ուր կը կարդացվի խորհրդի միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը, կը հաստատվի խորհրդի կազմած նախահաշիւը ներկայ 1898 Թ. համար և կը վճռվեն ընթացիկ գործեր: 1—3

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Գօլօվինսկի Պրօսպէկտի վրա, Միրիմանովի տանը,

բացված են ամեն օր

Մ. Ա. Շուլցէ-Բէնկօվսկայի Ռուսաստանից բերված

ԱՄԵՆԱՀԱՐՈՒՍՏ ՄՈՒԶԷՅԻ

բոլոր բաժանմունքները: 100-ից աւելի նորութիւններ: Մուտքն արժէ 20 կոպ.:—Անատոմիական բաժինը ուրբաթ օրերը բացված է միայն տիկինների համար: 1—5

ՐԱՖՖԻ

«ՍԱՄՈՒԷԼ» ա. բ. և գ. գիրք:

«ԴԱՒԻԹ-ԲԷԿ» ա. բ. և գ. գիրք վերջաբանով, և

«ԿԱՅԾԵՐԻ» երկրորդ լիակատար հատորի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է մինչև «ՍԱՄՈՒԷԼԻ» լոյս տեսնելը: Ամեն մի գրքի գինն է 2 ր. 50 կօպէկ: Երեքի գինը միասին 6 ՌՈՒԲԼԻ:

«ՍԱՄՈՒԷԼԸ» մամուլի տակն է և լոյս կը տեսնի յունվար ամսին: Մամուլի տակն է և շուտով լոյս կը տեսնի «ՈՍԿԻ ԱՔԱՂԱՂ», գինը՝ 70 կ.

Ցանկացողները կարող են դիմել թէ բաժանորդագրութեան և թէ Րաֆֆիի վաճառելի երկերի համար՝ Ռուսաստանում՝ ТИФЛИСЪ, Аршаку Раффи. Արտասահմանում՝ M-me Raffi. 270, Uxbridge Road, Shepherd's Bush, LONDON W. 13—15

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսոն և Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, մարտ ամսի 4/16-ին ՍԻՐԿԱՍԻ շոգենաւը, նաւապետ ՀԱՐՐԻՍ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար Թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլիւբակինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիօր Հերշենրօդերին: (№ 76) 14—20